

Cînd personajul principal este democrația

Fiecare piesă își are destinul ei. Mai vesel, mai trist — după cum i-a fost urșita. Calitatea de dramaturg în retragere, pe care mi-am asumat-o de bunăvoie, nesilit de nimeni, îmi îngăduie a privi înapoi cu înțelegere (și nu cu minie), încercînd a pricepe cît a însemnat necesitatea și cît întîmplarea în viața cea de toate scriile a pieselor mele. Mai bine și exact spus, a **spectacolelor**, fiindcă teatrul scris e cel pe care dorim a-l scrie și, nu-i așa, n-are nimeni a ne clătina condeiul atunci cînd îl aplecăm asupra filei albe. Asta, teoretic vorbind, intrucît drumul de la gînd la piesă rămîne condiționat, în bine ori altminterea, de atmosferă, climat, deschidere, context etc., etc. — adică, de întreg arcu de cerc aflat între **necesar** și **întîmplător**. Și dacă, de la gînd la piesă, drumul pare scurt și lesnicios (aparentă care, se va vedea, înșală), segmentul următor al drumului, acela de la piesă la spectacol, este infinit mai meandrat. În prima etapă, autorul piesei pare suveran. În a doua, prerogativele suveranității transleză către alte (îrești, necesare...) compartimente. Examinînd ceva mai atent etapa a, vom desluși, poate chiar cu o anume surprindere, că lozînce „hîrtia e a mea!” rămîne, pînă la urmă, o dulce amăgire. Pieseile nu-s vietăți anaerobe, capabile să răsără fără aer și lumină. Iar aerul și lumina = epoca. De ani și ani mă preocupă soarta vechii „Academii Mihăilene” de la Iași. N-am scris piesa **Hardughia*** decît după Congresul al IX-lea al P.C.R., și aceasta nu din considerente conjuncturale, inclu-

zînd și mărunțul conformism comod. Există o idee, aveam un **story**, dar făptura piesei nu se întrezărea nicicum. Ea a apărut și s-a numărat, la locșorul ei modest, printre roadele unei deschideri generoase în gîndirea întregii epoci, ale unei modificări hotărîte a mentalităților, ale suflului înnoitor ce a început să anime viața politică românească. Eroul principal al piesei nu-i, cum au crezut unii, cutare **hardughie**, utilă sau inutilă la un moment dat; personajul principal este **democrația**, democrația muncitorească, democrația de partid, așezate, începînd cu al IX-lea Congres, la locul și rangul cuvenit în societatea românească. **Sporul** din care a răsărit piesa nu se putea dezvolta decît în acest climat stimulator, constructiv, eliberat de dogme și prejudecăți. Tot celui de-al IX-lea Congres consider că-i dătoresc și piesa **Reduta și șoarecii**. Să mă explic: **dreptul la istorie** se cucerește, iar noi, românii, am început să ne apropiem de adevărul istoriei mai ales după 1965, cînd s-au deschis cercetării și interpretării în respectivul domeniu orizonturi noi și au fost posibile demersuri reparatorii în zone și „felii” de timp considerate, pînă atunci, deplin elucideate și „fixate” istoricește. Reabilitarea propusă în **Reduta și șoarecii**, plauzibilă ori nu, întemeiată pe interpretări cutezate de un nespecialist, n-as fi încercat măcar s-o aștern pe hîrtie în absența reazimului oferit de documentele memorabile ale Congresului IX, apte să se constituie într-un convingător argument al **necesității**. De la care încolo, rolul mărunț al **întîmplării** a avut și el un cuvînt de spus (uneori, chiar spectaculos!) în destinul cutărei scrieri dramatice. Dar, despre **întîmplare**, cu alt prilej.

Mircea Radu IACOBAN

* *Mircea Radu Iacoban, Hardughia, publicată în volumul „Și alte piese, Editura „Junimea”, Iași, 1985 și reprezentată la Teatrul Național din Iași.*

Libertatea de a ne aminti că sîntem români

Orice piesă de teatru, intrucît este o creație, are o justificare interioară, care ține de creator, dar și una exterioară, legată de contextul social, de momentul conceperii și realizării ei, adică de timpul și istoria colectivității căreia îi aparține dramaturgul. Această a doua justificare este foarte importantă pentru comentarea mai cu seamă a piesei istorice. Istoria literaturii noastre a consemnat totdeauna cu admirație apariția marilor creații ale dramaturgiei istorice românești inspirate de marile momente de entuziasm ale poporului, pregătind sau îm-

plinind idealurile naționale și social-politice.

Dramaturgia contemporană și-a îmbogățit repertoriul cu o importantă creație de piese istorice, care i-au conferit un aspect militant de certă valoare și un suflu puternic de înalt patriotism. Teatrul istoric contemporan a apărut datorită unui moment precis din evoluția politică a societății noastre postbelice: Congresul al IX-lea al P.C.R., congres care a deschis larg porțile spre libertatea de creație, dar și spre libertatea de a spune adevărul.